प्रतिदर्श
प्रश्न-पत्र 4

व्याख्या सहित (प्रश्न–उत्तर)

संस्कृतम्

CBSE कक्षा 10 की परीक्षा के लिए नमूना प्रश्न-पत्र

कालावधि : होरात्रयम् **पूर्णाङ्काः 80**

निर्देशाः 1. अस्मिन् प्रश्नपत्रे द्वौ भागौ स्तः।
2. भागः 'अ' : बहुविकल्पात्मकः प्रश्नाः (40 अङ्काः) अस्ति।
3. भागः 'आ' : वर्णनात्मकः प्रश्नाः (40 अङ्काः) अस्ति
4. सर्वेषां प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लेखनीयानि।
5. प्रश्नानां निर्देशाः ध्यानेन अवश्यं पठनीयः।

भागः 'अ' : बहुविकल्पात्मकाः प्रश्नाः (40 अङ्काः)

अनुप्रयुक्त–व्याकरणम्

(25 अङ्काः)

1. अधोलिखित वाक्येषु रेखाङ्कितपदानां सन्धिपदं/संधि-विच्छेदं पदं वा चिनुत। *(केवलं प्रश्नचतुष्टयम्)* (1 × 4 = 4 अङ्काः)

(निम्नलिखित वाक्यों में रेखांकित पदों के संधिपद अथवा संधि-विच्छेद पद चुनिए।) (केवल चार प्रश्न)

(i) अत्र गजाः + तिष्ठन्ति।
(क) गजास्तिष्ठन्ति (ख) गजातिष्ठम् (ग) गजतिष्ठन्

(ii) सन्निधानम् सन्तोषे एव भवति।
(क) सन् + निधान (ख) सत् + निधानम् (ग) सम् + निधाम्

(iii) सः नृपः + रक्षति।
(क) नृपोरक्षति (ख) नृपरक्षम् (ग) नृपारक्षत्

(iv) इति रघुवंश महाकाव्यस्य प्रथमोध्यायः अस्ति।
(क) प्रथमः + अध्यायः (ख) प्रथमाः + यायः (ग) प्रथमम् + अध्याय

(v) बालिका दुध् + धमः पिबति।
(क) दुग्धाम् (ख) दुगधा (ग) दुग्धम्

2. अधोलिखित वाक्येषु रेखाङ्कितपदानां समासं विग्रहं वा प्रदत्तविकल्पेभ्यः चिनुत। *(केवलं प्रश्नचतुष्टयम्)* (1× 4 = 4 अङ्काः)

(निम्नलिखित वाक्यों में रेखांकित पदों का समास अथवा विग्रह दिए गए विकल्पों में से चुनिए।) (केवल चार प्रश्न)

(i) शब्दार्थौ पठित्वा वदतु।
(क) शब्दश्च अर्थश्च (ख) शब्द च अर्थ
(ग) शब्दां अर्थं

(ii) कालोऽहम् विश्वस्य आत्मा।
(क) विश्वात्मा (ख) विश्वेत्मा
(ग) विश्वआत्मा

(iii) निर्जलम् सरोवरं पश्य।
(क) जले अभावः (ख) जलस्य अभावः
(ग) जलम् अभावः

(iv) आदरेण सहितम् त्वां नमामि।
(क) सादरम् (ख) सादरः
(ग) सादरमः

(v) सा अनुरूपम् अस्ति।
(क) रूपम् योग्यम् (ख) योग्यम् रूपम्
(ग) रूपस्य योग्यम्

3. अधोलिखित वाक्येषु रेखाङ्कितपदानां प्रकृति-प्रत्ययौ संयोज्य विभज्य वा उचितम् उत्तरं विकल्पेभ्यः चिनुत। *(केवलं प्रश्नचतुष्टयम्)* (1× 4 = 4 अङ्काः)

(निम्नलिखित वाक्यों में रेखांकित पदों के प्रकृति-प्रत्ययों को जोड़कर अथवा अलग करके उचित उत्तर विकल्पों में से चुनिए।) (केवल चार प्रश्न)

(i) सेवक + टाप् गृहे अस्ति।
(क) सेवक (ख) सेविका
(ग) सेवकी

(ii) धनवान् नरः सर्वत्र मानं लभते।
(क) धन + मतुप् (ख) धने + मतुप्
(ग) धन + मान्

(iii) आशा बलवती भवति।
(क) बल + मतुप् (ख) वली + मतुप्
(ग) बली + मतुप्

(iv) रणे वीरत्वं प्रदर्शनीयम्।
(क) वीरता + तव (ख) वीरं + तम्
(ग) वीर + त्व

(v) कार्ये चपल + त्व करणीयम्।
(क) चपलता (ख) चपला
(ग) चपलत्वं

4. वाच्यस्य नियमानुगुणम् उचितं विकल्पं चिनुत। *(केवलं प्रश्नत्रयम्)* (1× 3 = 3 अङ्काः)

(वाच्य के नियमानुसार उचित विकल्प चुनिए।) (केवल तीन प्रश्न)

(i) श्यामः-सोहन किं त्वं पत्रालयं ……… ? (गम्)
(क) गच्छसि (ख) गच्छति
(ग) गच्छामि

(ii) सोहनः-न ……… तु स्वपाठं स्मरामि। (अस्मद्)
(क) त्वम् (ख) अहं
(ग) आवां

(iii) श्यामः-शोभनम्! अधुना त्वं निबन्धं ………। (लिख्)
(क) लिखामः (ख) लिखामि
(ग) लेखसि

(iv) सोहनः-आम् अहं अधुना निबन्धं ………। (लिख्)
(क) लिखामि (ख) लिखति
(ग) लिखन्ति

5. प्रदत्तविकल्पेभ्यः समुचितं कालबोधकशब्दं चिनुत। *(केवलं प्रश्नचतुष्टयम्)* (1× 4 = 4 अङ्काः)

(दिए गए विकल्पों में से उचित कालबोधक शब्द चुनिए। (केवल चार प्रश्न)

(i) रमेशः प्रातः (6:00) ……. वादने शय्यां त्यजति।
(क) षड् (ख) सार्द्धषड्
(ग) सपादषड्

(ii) प्रातः (6:45) ……. वादने विद्यालयं गच्छति।
(क) सप्त (ख) पादोनसप्त
(ग) सपादसप्त

(iii) मध्याह्ने (12:45) ……. वादने विद्यालयात् गृहम् आगच्छति।
(क) सार्द्धैक (ख) एक
(ग) पादोनएक

(iv) रात्रौ (9:00) ……. वादने भोजनं करोति।
(क) पादोनसप्त (ख) नव
(ग) सार्द्धनव

(v) पश्चात् 10:30 ……. वादने शयनं करोति।
(क) सार्द्धदश (ख) द्वादश
(ग) दश

6. वाक्यानुगुणम् उचिताव्ययपदं चिनुत। *(केवलं प्रश्नत्रयम्)* (1× 3 = 3 अङ्काः)

(वाक्यों के अनुसार उचित अव्यय पद चुनिए।) (केवल तीनः प्रश्न)

(i) ……… छात्राः पुस्तकानि अपठन्।
(क) अत्र (ख) उच्चैः
(ग) अद्य

(ii) .... मम मातामहः जोधपुरात् आगमिष्यति।
(क) इतस्ततः (ख) श्वः
(ग) अधुना

(iii) उद्याने मृगाः .... धावन्ति।
(क) अपि (ख) अत्र
(ग) इतस्ततः

(iv) अहम् .... चाकलेहम् खादामि।
(क) अपि (ख) इतस्ततः
(ग) अधुना

7. अधोलिखित वाक्येषु रेखाङ्कितपदम् अशुद्धम् अस्ति। शुद्धं पदं विकल्पेभ्यः चिनुत। *(केवलं प्रश्नत्रयम्)* (1×3 = 3 अङ्काः)
(निम्नलिखित वाक्यों में रेखांकित पद अशुद्ध हैं। शुद्ध पद को विकल्पों में से चुनिए।)(केवल तीन प्रश्न)

(i) वयं प्रतिदिनं भ्रमणाय गच्छन्ति।
(क) गच्छामः (ख) गच्छति
(ग) गच्छतः

(ii) उद्याने अनेकाः जनाः व्यायामं कुर्वन्ति।
(क) अनेको (ख) अनेके
(ग) अनेकानि

(iii) मम मित्रम् प्रतिदिनं आगच्छति।
(क) मित्रम् (ख) मित्रे
(ग) मित्राणि

(iv) रुग्णम् निःशुल्कम् औषधं प्रयच्छति।
(क) रुग्णेभ्यः (ख) रुग्णाः
(ग) रुग्णेः

पठित-अवबोधनम् (15 अङ्काः)

8. रेखांङ्कितपदानां आधृत्य प्रश्नवाचकं पदं चिनुत। *(केवलं प्रश्नपञ्चमम्)* (1×5 = 5 अङ्काः)
(रेखांकित पदों के आधार पर प्रश्नवाचक पद चुनिए) (केवल पाँच प्रश्न)

(i) ग्रामस्य आरक्षी चौरः आसीत्।
(क) कस्य (ख) कः
(ग) कौ

(ii) न्यायाधीशः आरक्षिणे दण्डम् आदिशत्।
(क) किम् (ख) कः
(ग) कानि

(iii) निशायां विजने प्रदेशे यात्रा न शुभावहा।
(क) कौ (ख) कस्मिन्
(ग) कुत्र

(iv) ग्रामे नियुक्तः राजपुरुषः चौरः आसीत्।
(क) किम् (ख) कः
(ग) के

(v) दैवस्य गति विचित्रा भवति।
(क) कस्य (ख) का
(ग) कयाः

(vi) एकदा सः व्याकुलं जातः।
(क) काः (ख) कम्
(ग) कीदृशं

9. अधोलिखित वाक्येषु रेखाङ्कितपदानां प्रसङ्गानुकुलम् उचितार्थं चिनुत। *(केवलं प्रश्नचतुष्ट्यम्)* (1×4 = 4 अङ्काः)
(निम्नलिखित वाक्यों में रेखांकित शब्दों के प्रसंगानुकूल उचित अर्थ चुनिए।) (केवल चार प्रश्न)

(i) आलस्य मनुष्यस्य महान् रिपुः अस्ति।
(क) मित्रः (ख) शत्रुः
(ग) सखा

(ii) हयाः बोधितः भारं वहन्ति।
(क) अश्वाः (ख) गजाः
(ग) गर्दभः

(iii) सविता उदये रक्तो भवति।
(क) तारकं (ख) सूर्यः
(ग) चन्द्रः

(iv) भारं वहने खरः वीरः अस्ति।
(क) गर्दभः (ख) कुक्कुरः
(ग) वृषभः

(v) समान शील व्यसनेषु सख्यम् भवति।
(क) समानम् (ख) चरित्रं
(ग) मित्रम्

10. भाषिककार्यसम्बद्धानां प्रश्नानाम् समुचितम् उत्तरं विकल्पेभ्यः चिनुत। *(केवलं प्रश्नषट्कम्)* (1×6 = 6 अङ्काः)
(भाषिक कार्य से सम्बन्धित प्रश्नों के उचित उत्तर विकल्पों में से चुनिए।) (केवल छः प्रश्न)

(i) 'शक्रेण' इति पदस्य पर्यायपदं किम्?
(क) इन्द्रेण (ख) वृषभेन
(ग) दीनेन

(ii) 'एतत् भवान् पश्यति' अत्र किं क्रियापदं?
(क) गच्छति (ख) इति
(ग) पश्यति

(iii) 'हसामि' इति पदस्य विलोमपदं किम्?
(क) सत्वपि (ख) रोदिमि
(ग) अस्मिन्

(iv) 'सः कृच्छ्रेण भारमुद्वहति' अत्र सः इति सर्वनामपदं कस्मै प्रयुक्तम्?
(क) कृषकाय (ख) इन्द्राय
(ग) वृषभाय

(v) 'मित्रम्' इति पदस्य पर्यायपदं अत्र किम्?
(क) शीलं (ख) सख्यम्
(ग) गोभि:

(vi) 'मृगा: मृगै सङ्गमनुव्रजन्ति' अस्मिन् वाक्ये क्रियापदं किम्?
(क) आगच्छन्ति (ख) गच्छन्ति
(ग) अनुव्रजन्ति

(vii) 'असमानम्' इति पदस्य विलोमपदं किम्?
(क) व्यसनम् (ख) समानम्
(ग) जनम्

(viii) 'स: धुरं वोढुं न शक्नोति'। अस्मिन् वाक्ये क्रियापदं किम्?
(क) शक्नोति (ख) स:
(ग) धुरं

भागः 'आ' : वर्णनात्मकाः प्रश्नाः (40 अङ्काः)

अपठित-अवबोधनम्

(10 अङ्काः)

11. अधोलिखित गद्यांशं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लिखत।

(निम्नलिखित गद्यांश को पढ़कर दिए गए प्रश्नों के उत्तर संस्कृत में लिखिए।)

कालिदासस्य नाम को न जानाति। महाकवे: न केवलं भारतवर्षे अपितु समस्ते भूतले महती प्रसिद्धि:। अयं हि कविकुलगुरु: कथ्यते। आंग्लदेशवासिन: तं 'शेक्सपीयर' इति कथयन्ति। इटलीदेशवासिन: तस्य तुलनां स्वकीय दांतै: व जिलाभ्यां सह कुर्वन्ति! जर्मनी देशवासिन: तु तं विश्वकविं स्वीकुर्वन्ति। एष: कवि: कदा कुत्र च अभवत् इति स्पष्टरूपेण कथयितुं न शक्नुम:। परमेतत् कथ्यते यत् अयं महाराजस्य विक्रमादित्यस्य नवरत्नेषु सर्वश्रेष्ठ: कवि: आसीत्। अस्य महाकवे: विषये एका जनश्रुति: श्रुता यत् स: जन्मना महामूर्ख: आसीत्। केचित् धूर्ता: पंडिता: तस्य विवाहं कयापि विदुष्या राजकन्यया सह अकारयन्। अस्य कृतीनां भाषा तु अतीव सरला, सुकोमला, स्वभाविकी अस्ति। कालिदास: संस्कृतभाषाया: गौरवम्, भारतस्य कवीनां गौरवम् भारतीय संस्कृते: च गौरवम् अस्ति।

I. एकपदेन उत्तरं लिखत। *(केवलं प्रश्नद्वयम्)* (1×2 = 2 अङ्का:)

(एक पद में उत्तर लिखिए।) (केवल दो प्रश्न)

(i) के कालिदासं 'शेक्सपीयर' इति कथयन्ति?
(ii) जर्मनी देशवासिन: तु कं विश्वकविं स्वीकुर्वन्ति?
(iii) कविकुलगुरु: क: कथ्यते?

II. पूर्णवाक्येन उत्तरं लिखत। *(केवलं प्रश्नद्वयम्)* (2 × 2 = 4 अङ्का)

(पूर्णवाक्य में उत्तर लिखिए।) (केवल दो प्रश्न)

(i) कालिदासस्य कृतीनां भाषा कीदृशी अस्ति?
(ii) महाकवे: विषये कीदृशी जनश्रुति: वर्तते?
(iii) कालिदास: कस्य नवरत्नेषु सर्वश्रेष्ठ: कवि आसीत्?

III. अस्य अनुच्छेदस्य कृते उपयुक्तं शीर्षकं संस्कृतेन लिखत। *(द्वित्रिशब्दात्मक-वाक्यम्)* (1 अङ्क)

(इस अनुच्छेद के लिए उपयुक्त शीर्षक संस्कृत में लिखिए।) (दो-तीन शब्द का वाक्य)

IV. यथानिर्देशम् उत्तरत। *(केवलं प्रश्नत्रयम्)* (1 × 3 = 3 अङ्क)

(निर्देशानुसार उत्तर दीजिए।) (केवल तीन प्रश्न)

(i) 'अकारयन्' इति क्रियापदस्य किं कर्तृपदम्?
(क) आंग्लदेशवासिन: (ख) इटलीदेशवासिन:
(ग) पण्डिता:

(ii) 'महती' इति विशेषणपदस्य विशेष्यपदं किम्?
(क) समस्तं (ख) भूतल
(ग) प्रसिद्धि:

(iii) 'किंवदन्ती' इति पदस्य पर्यायपदं गद्यांशे किम् प्रयुक्तम्?
(क) स्वीकुर्वन्ति (ख) कथयन्ति
(ग) जनश्रुति:

(iv) 'कठिना' इति पदस्य कृते किं विलोमपदं गद्यांशे प्रयुक्त
(क) सरलां (ख) कोमला
(ग) एका

रचनात्मक-कार्यम्

(15 अङ्काः)

12. स्व अध्ययनस्य प्रगतिविषये ज्येष्ठां भगिनीं प्रति लिखिते पत्रे रिक्तस्थानानि मञ्जूषात् उचित पदैः चित्वा पूरयत। ($\frac{1}{2} \times 10 = 5$ अङ्काः)

(अपने अध्ययन की प्रगति के विषय पर अपनी बड़ी बहन को लिखे गए पत्र के रिक्त स्थानों को मञ्जूषा से उचित शब्द चुनकर पूरा कीजिए।)

(i)..........
दिनाङ्कः 12-2-XX
पूजनीया *(ii)*.......... चरणवन्दना!
सविनयं *(iii)*.......... अस्ति यत् अधुना मम *(iv)*.......... नियमितम् अस्ति। अहं प्रातः *(v)*.......... उत्थाय *(vi)*.......... यावत् पाठावृत्तिं करोमि। गत मासिक-परीक्षायां गणितविषये शतप्रतिशतम् *(vii)*.......... गृहीत्वा अहं कक्षायां *(viii)*.......... प्राप्तवान् संस्कृते मया 95% अङ्का प्राप्ता। वार्षिकपरीक्षायां भवत्कृपया इतः अपि अधिकसफलतां *(ix)*.......... पितृभ्यां मम *(x)*..........।
भवदीयः सहोदरः
अ ब स

मञ्जूषा निवेदनम्, अङ्कान्, दिल्लीतः, पञ्चवादने, प्रथमस्थानं, अध्ययनं, भगिनी, प्राप्स्यामि, सप्तवादने, प्राणामः।

13. अधः प्रदत्तं चित्रं दृष्ट्वा मञ्जूषायां प्रदत्तशब्दानां सहायतया पञ्चवाक्यानि संस्कृतेन लिखत। ($1 \times 5 = 5$ अङ्काः)

(नीचे दिए गए चित्र को देखकर मञ्जूषा में दिए गए शब्दों की सहायता से पाँच वाक्य संस्कृत में लिखिए।)

मञ्जूषा चित्रं, तिष्ठन्ति, चित्रे, वृक्षाः, क्रीडनम्, दर्शकाः, अस्ति, ते, अपि, क्रीडकाः, सप्त, क्रीडने, कबड्डी, भवन्ति, दर्शनाय, अस्मिन्, आगच्छन्ति, क्रीडाक्षेत्रं, परितः, उन्नताः, सन्ति, इदं, क्रीडायाः।

अथवा

मञ्जूषायां प्रदत्तशब्दानां साहाय्येन 'कोरोना वायरसः' विषयम् अधिकृत्य पञ्चवाक्यानि संस्कृतेन लिखत। ($1 \times 5 = 5$ अङ्काः)

(मञ्जूषा में दिए गए शब्दों की सहायता से 'कोरोना वायरस' विषय पर पाँच वाक्य संस्कृत में लिखिए।)

मञ्जूषा कोरोना वायरसः, रोगः, जनित, रोगस्य, चीनदेशस्य, प्रारम्भः, वुहाननगरे, अभवत्, विश्व स्वास्थ्य संगठन, उद्घोषितम्, वैश्विक, महामारी, तीव्रगत्याः, रूपेण, प्रसरति, भारत सर्वकारः, निर्देशानां, पालनीयम्, अस्य, बचावकार्यं, मत्वा, स्वकर्त्तव्यं, करणीयम्, सावधानतयाः, निष्ठया, चिकित्साविभागस्य।

14. अधोलिखित वाक्यानाम् संस्कृतभाषायां अनूद्य लिखत। *(केवलं पञ्चवाक्यम्)* ($1 \times 5 = 5$ अङ्काः)

(निम्नलिखित वाक्यों का संस्कृत भाषा में अनुवाद लिखिए।) (केवल पाँच वाक्य)

(i) आज विद्यालय का अवकाश है।
Today is holiday in school.

(ii) सैनिक घोड़े से गिरता है।
Soldier falls from the horse.

(iii) श्रमिक वृक्ष के नीचे सोता है।
Worker sleeps under the tree.

(iv) दुर्जन को धिक्कार है।
Curse to evil-doer.

(v) मैं बहुत प्रसन्न हूँ।
I am very happy.

(vi) तुम भोजन करो।
You eat food.

(vii) तुम्हें जाना चाहिए।
You should go.

पठित-अवबोधनम् (15 अङ्काः)

15. अधोलिखित गद्यांशं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लिखत। (3 अङ्काः)

(निम्नलिखित गद्यांश को पढ़कर दिए गए प्रश्नों के उत्तर संस्कृत में लिखिए।)

भो वासव! पुत्रस्य दैन्यं दृष्ट्वा अहं रोदिमि। सः दीन इति जाननपि कृषकः तं बहुधा पीड़यति। सः कृच्छ्रेण भारमुद्वहति। इतरमिव धुरं वोढुं सः न शक्नोति। एतत् भवान् पश्यति न? इति प्रत्यवोचत्। "भद्रे! नूनम्। सहस्राधिकेषु पुत्रेशु सत्स्वपि तव अस्मिन्नेव एतादृशं वात्सल्यं कथम्?" इति इन्द्रेण पृष्टा सुरभिः प्रत्यवोचत्।

I. एकपदेन उत्तरं लिखत। *(केवलं प्रश्नद्वयम्)* ($\frac{1}{2} \times 2 = 1$ अङ्कः)

(एक पद में उत्तर लिखिए।) (केवल दो प्रश्न)

(i) पुत्रस्य दैन्यं दृष्ट्वा का रोदिमि?
(ii) तस्य दीनतां जाननपि कः तं बहुधा पीड़यति?
(iii) इन्द्रेण पृष्टा का प्रत्यवोचत्?

II. पूर्णवाक्येन उत्तरं लिखत। *(केवलं प्रश्नद्वयम्)* ($1 \times 2 = 2$ अङ्काः)

(पूर्णवाक्य में उत्तर लिखिए।) (केवल दो प्रश्न)

(i) वृषभः केन भारं उद्वहति?
(ii) भो वासव! अस्मिन् पदे वासवः कः?
(iii) कृषकः कं बहुधा पीड़यति?

16. अधोलिखित पद्यांशं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लिखत। (3 अङ्काः)

(निम्नलिखित पद्यांश को पढ़कर दिए गए प्रश्नों के उत्तर संस्कृत में लिखिए।)

मृगाः मृगैः सङ्गमनुव्रजन्ति, गावश्च गोभिः तुरङ्गास्तुरङ्गैः।
मूर्खाश्च मूर्खैः सुधियः सुधीभिः, मान-शील-व्यसनेषु सख्यम् ॥

I. एकपदेन उत्तरं लिखत। *(केवलं प्रश्नद्वयम्)* ($\frac{1}{2} \times 2 = 1$ अङ्कः)

(एक पद में उत्तर लिखिए।) (केवल दो प्रश्न)

(i) मृगाः मृगैः सह किं कुर्वन्ति?
(ii) सुधियः केन सह अनुव्रजन्ति?
(iii) गावः केन सह अनुव्रजन्ति?

II. पूर्णवाक्येन उत्तरं लिखत। *(केवलं प्रश्नद्वयम्)* ($1 \times 2 = 2$ अङ्काः)

(पूर्णवाक्य में उत्तर लिखिए।)(केवल दो प्रश्न)

(i) सख्यम् कुत्र भवति?
(ii) मूर्खाश्च केन सह अनुव्रजन्ति?
(iii) मान-शील-व्यसनेषु किम् भवति?

17. अधोलिखित नाट्यांशं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लिखत। (3 अङ्काः)

(निम्नलिखित नाट्यांश को पढ़कर दिए गए प्रश्नों के उत्तर संस्कृत में लिखिए।)

गजः समीपतः एवागच्छन् अरे! अरे! सर्वं सम्भाषणं श्रृण्वन्नेवाहम् अत्रागच्छम्। अहं विशालकायः, बलशाली, पराक्रमी च। सिंहः वा स्यात् अथवा अन्यः कोऽपि, वन्यपशून् तु तुदन्तं जन्तुमहं स्वशुण्डेन पोथयित्वा मारयिष्यामि। किमन्यः कोऽप्यस्ति एतादृशः पराक्रमीः अतः अहेमव योग्यः वनराजपदाय।

वानरः अरे! अरे! एवं वा (शीघ्रमेव गजस्यापि पुच्छं विधूय वृक्षोपरि आरोहति।) (गजः तं वृक्षमेव स्वशुण्डेन आलोडयितुमिच्छति परं वानरस्तु कूर्दित्वा अन्यं वृक्षमारोहति। एवं गजं वृक्षात् वृक्षं प्रति धावन्तं दृष्ट्वा सिंहः अपि हसति वदति च।)

सिंहः भोः गज! मामप्येवमेवातुदन् एते वानराः।

वानरः एतस्मादेव तु कथयामि यदहमेव योग्यः वनराजपदाय येन विशालकायं पराक्रमिणं, भयंकरं चापि सिंहं गजं वा पराजेतुं समर्था अस्माकं जातिः। अतः वन्य जंतूनां रक्षायै वयमेव क्षमाः।

I. एकपदेन उत्तरं लिखत। *(केवलं प्रश्नद्वयम्)* ($\frac{1}{2} \times 2 = 1$ अङ्कः)

(एक पद में उत्तर लिखिए।) (केवल दो प्रश्न)

(i) सम्भाषणं श्रुत्वा कः आगच्छति?
(ii) कः गजस्य पुच्छं विधूयति?
(iii) स्वमेव पराक्रमी कः कथयति?

II. पूर्णवाक्येन उत्तरं लिखत। *(केवलं प्रश्नद्वयम्)* ($1 \times 2 = 2$ अङ्काः)

(पूर्णवाक्य में उत्तर लिखिए।) (केवल दो प्रश्न)

(i) 'मामप्येवमेवातुदन एते वानराः' इति कः कथयति?
(ii) वृक्षमेव स्वशुण्डेन कः आलोडयितुमिच्छति?
(iii) सिंहः किमर्थं हसन्ति?

18. मञ्जूषायाः साहाय्येन श्लोकस्य अन्वये रिक्तस्थानानि पूरियत्वा पुनः लिखित। ($\frac{1}{2} \times 4 = 2$ अङ्काः)

(मञ्जूषा की सहायता से श्लोक के अन्वय में रिक्त स्थानों को पूरा करके पुनः लिखिए।)

काकः कृष्णः पिकः कृष्णः को भेद पिककाकयोः।
वसंतसमये प्राप्ते काकः काकः पिकः पिकः॥

अन्वयः

(i) ...... पिकः (अपि)
(ii) ...... पिककाकयोः
(iii) ...... भेदः?
(iv) ...... प्राप्ते काकः काकः पिकः पिकः भवति।

[**मञ्जूषा** कः, वसंतसमये, कृष्णः, कृष्णः।

अथवा

अधोलिखित श्लोकस्य भावार्थे मञ्जूषायाः उचितपदैः पूरयत। ($\frac{1}{2} \times 4 = 2$ अङ्काः)

(निम्नलिखित श्लोक का भावार्थ मञ्जूषा के उचित शब्दों से पूरा कीजिए।)

विचित्रे खलु संसारे नास्ति किञ्चिन्निरर्थकम् ।
अश्वश्चेद् धावने वीरः भारस्य वहने खरः॥

भावार्थः अयं संसारः विचित्रः वर्तते। अस्मिन् विचित्रे (i) .... निश्चयेन किमपि (ii) .... न वर्तते। यथा हि यदि अश्वः (iii) .... वीरः वर्तते, तर्हि भारस्य वहने (iv) .... अपि वीरः अस्ति।

[**मञ्जूषा** गर्दभः, धावने, निरर्थकम्, संसारे।

19. अधोलिखित कथांशं समुचितक्रमेण लिखत।

(निम्नलिखित कथांश को उचित क्रम में लिखिए।) ($\frac{1}{2} \times 8 = 4$ अङ्काः)

(i) धनस्य अभाव कारणात् सः बसयानं विहाय पदातिरेव प्राचलत्।
(ii) छात्रावासे निवसन् सः अध्ययने संलग्नः समभूत्।
(iii) सः पुत्रं द्रष्टुं प्रस्थितः।
(iv) तेन स्वपुत्रं महाविद्यालये प्रवेशं दापयितुं सफलो जातः।
(v) एकदा पिता तनूजस्य रुग्णतामाकर्ण्य व्याकुलो जातः।
(vi) करुणापरो गृही तस्मै आश्रयं प्रायच्छत्।
(vii) कश्चन निर्धनः जनः भूरि परिश्रम्य किञ्चिद् वित्तमुपार्जितवान्।
(viii) पदातिक्रमेण संचलन् सायं समयेऽप्यसौ गन्तव्याद् दूरे आसीत्।